

از یادداشتهای مرحوم حافظ نور محمد کهگدای

شخصیت سیاسی و فعالیتهای دیپلوماسی

سید نور محمد شاه صدر اعظم امیر شیر علی

منتخابات اوراق مطبوعه لندن که بسال ۱۸۷۹ م به پارلمان پیش شده بود :

۱- سید نور محمد شاه در کنفرانس **امباله** در ۱۸۶۹م با امیر شیرعلیخان یکجا بوده با « **ستین کار** » وزیر خارجه هند مذاکرات جداگانه کرد، نامبرده سواد قرارداد را بمواد ذیل ترتیب کرده بود:

اول- دوست شناختن دوستان افغانستان و دشمن شناختن دشمنان آن از طرف برتانیه مثل تعهدیکه امیر دوست محمد بطور یک جانبه در قرارداد سال ۱۸۵۷م کرده بود.

دوم - عقد یک معاهده اتحاد دفاعی و اعانت افغانستان، وقتیکه امیر مطالبه کند.

سوم - دادن امداد معین و زیاد « پول و اسلحه » برای تقویه افغانستان بطور متمادی و معین .

چهارم - شناختن امیر شیرعلیخان، ولیعهد او و خاندانش برسمیت و صرفنظر از دیگر سران و سرداران افغانستان.

پنجم - عدم مداخله در امور داخلی افغانستان، الا بخواهش امیر و بمقابل رقبای او.

چون انگلیسها برای عقد معاهده اساسی حاضر نبودند و امداد را هم بصوابدید خود میدانستند، تقریباً هیچ یک از این خواهشات را قبول نکردند.

۲ - سید نور محمد شاه در ۱۸۷۱م بمعیت « جنرال پالک » و « گولد سمت » برای تمدید حدود سیستان همراهی ایرانیها مقرر شده بود. در سیستان، **جنرال پالک** امیر شیرعلیخان را نسبت به **شهبازده یعقوب خان** ملامت میکرد،

سید نورمحمدشاه او را ملامت کرد که اگر دوستی امیر شیر علی خان را کار دارید باید نام یعقوب خان را نگیرید و بر علاوه مداخله در امور داخلی افغانستان مطابق قراردادهای **جمرود** « ۱۸۵۵ و ۱۸۵۷ » ممنوع است.

۳ - سید نور محمد شاه در ماه جولای ۱۸۷۳م نظر بخواهش حکومت هند عوض امیر شیرعلی خان که خودش از رفتن به « **پشاور** » معذرت خواست، به « **سمله** » اعزام و با « **لارد نارت بروک** » و ایسرای هند ملاقات کرد.

داکتر « **گری** » مامور سیاسی انگلیس که در کنفرانس « **امباله** » بحیث ترجمان شامل بود و نیز دوست سید نورمحمد شاه بود نیز حضور داشت. سید نورمحمد شاه، باز ضرورت عقد یک قرارداد قطعی **اتحاد دفاعی** را برای حفاظت افغانستان و تحکیم بنیان سلطنت وانمود کرد اما، انگلیس ها مصلحت ندانستند و آنرا قبول نکرده به یک مکتوب اطمینانی بهم اکتفا ورزیدند و باز هم امداد را بصوابدید خود گذاشتند.

۴ - سید نور محمد شاه در سال ۱۸۷۶ م که روابط انگلیس و امیر شیرعلیخان بسیار بحرانی بود و انگلیس ها باز امیر را به « **دهلی** » دعوت کرده بودند، اما امیر برعکس به پشاور رفته با « **سر لویس پیلی** » ملاقات نمود و چون انگلیس ها قبول نمایندگان برتانیه را در کابل، قندهار و هرات خواهش داشت و اساس مذاکرات میدانستند.

نورمحمد شاه اساس مذاکرات را عقد قرارداد قطعی اتحاد دفاعی وانمود داشته اصرار ورزید، ولی انگلیسها نه پذیرفتند و در حالیکه نور محمد شاه هنوز مایوس نبوده و آرزو داشت که بیک موافقه برسد ولی عمرش وفا نکرده بتاريخ ۲۶ مارچ ۱۸۷۶م در پشاور چشم از جهان بست. (امروز برابر به سالگرد ۱۳۵ سال وفات این صدراعظم معروف و خدمتگار وطن میباشد.)

۵ - نورمحمد شاه به مکتوبیکه « **داکتر بیلو** » مستشرق که دوست او و در کنفرانس « **پشاور** » شرکت داشت نوشته، متذکر شد که امیر شیرعلیخان از دولت برتانیه باین سبب رنجیده که قول و فعل شان یکی نیست مثلاً یک بار با امیر قرارداد میکنند که در امور داخلی افغانستان مداخله نکنند اما بهد در مسأله نزاع پدر و پسر طرف پسر **باغی** را گرفته، و پسرا به امیر شیرعلیخان مینویسد که تا وقتی یعقوب خان رها و بهرات رجعت داده نشود روابط برتانیه با امیر بحالت عادی عود نخواهد کرد.

در حالیکه مسأله عدم قبول نمایندگان انگلیس در افغانستان از وقت امیر دوست محمد خان تا کنفرانس « **امباله** » و کنفرانس « **سمله** » همیشه رد شده و دلایل آن گفته شد. در آن باره باز برخلاف قرارداد ها و مذاکرات رسمی مطالبه و اصرار میورزید و در عین زمان از عقد قرارداد قطعی اتحاد شانه خالی میکند. اگر برتانیه به تبدیل وضعیت تصمیم نگیرد، من دیگر ضمانت کرده نمیتوانم که وضعیت چطور خواهد شد، خدا خودش میداند.

۶ - « **لارد نارت بروک** » فرمانروای هند در راپور رسمی بعد از کنفرانس « **سمله** » به امیر شیرعلیخان نوشته که نماینده شما شخص هوشیار جانفشان بوده و از مسایل سیاسی اطلاع کافی داشت و خوب در مذاکرات حصه گرفت.

۷ - سید نورمحمد شاه از اینکه دولت انگلیس در عین حکمیت در مسئله « سیستان » اراضی و حقوق افغانستان را به ایران داد، در حالیکه با افغانستان دوستی و اتحاد داشت و با ایران هیچ نداشت اظهار ناراضی کرده و به امیر شیر علی خان گفت: « جنرال پالک » درین مسأله عذر خواسته و انگلیس مجبور شد که برای رضائیت امیر شیر علی خان « ۲۵ هزار تفنگ و ۱۰ لک روپیه » بدهد تا تاوان حق تلفی سیستان بعمل بیاید.

۸ - سید نور محمد شاه اخبارهای انگلستان، روس و دیگر ممالک را دریافت میکرد و از اوضاع سیاسی باخبر بود. وایسرای هند در مکتوب خود به « سالسبوری » وزیر هند این مطلب را نوشته بود که امیر کابل از گذارشات سیاسی خوب اطلاع دارد.

۹ - امیر شیر علی خان بواسطه همین سید نور محمد شاه صدراعظم دانشمند خود از نزاع روس و عثمانی و امکان جنگ بین آنها در سر مسأله رومانیه در سال ۱۸۷۶ م اطلاع یافته و بنابراین میخواست مسأله اتحاد با انگلیس را مدتی معطل سازد تا نتیجه معلوم شود.

« پایان »